

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Justyny Anny Gutki nt. *Kobiecość wyzwaniem dla współczesnego wychowania w opinii nauczycieli i uczniów szkół ponadgimnazjalnych województwa podkarpackiego*, przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. prof. UR Edmunda Stanisława Juśko oraz promotora pomocniczego dr Barbary Wolny, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, s. 395, bibliografia, aneksy, Lublin, 2019

Przedłożona na do recenzji rozprawa mieści się w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika. Dotyczy ważnej i aktualnej problematyki postrzegania kobiecości we współczesnym świecie. W szczególności w swej treści rozprawa ta dotyczy pedagogiki rodziny, jak również edukacji szkolnej i pedeutologii. Podjęta problematyka jest ukazana z perspektywy pedagogiki personalistycznej w nurcie personalizmu teistycznego.

Celem podjętych w rozprawie analiz i badań empirycznych jest poznanie, w jaki sposób kobiecość stanowi wyzwanie dla współczesnego wychowania. W rozprawie podjęto próbę połączenia teoretycznych podstaw formacji dziewcząt, w tym poglądów dwóch Świętych Kościoła katolickiego oraz wyników badań, służących w praktyce nakreśleniu wskazań pedagogicznych, dotyczących wychowania do kobiecości.

Jak pisze autorka na stronach 7 i 8: „*Celem (...) jest analiza fenomenu kobiecego w świetle nauczania Świętej Teresy Benedykty od Krzyża oraz Świętego Jana Pawła II, wyników własnych badań empirycznych oraz nakreślenia wskazań pedagogicznych dotyczących kształtowania postawy wartościowej kobiecości wśród dziewcząt („geniusz kobiety”) oraz prawidłowego obrazu kobiety w umyśle chłopców*”.

Autorka doprecyzowuje cel główny pięcioma celami szczegółowymi (s. 218), a mianowicie: zweryfikowaniem rozumienia/określenia przez nauczycieli i uczniów szkół ponadgimnazjalnych kobiecości i określenia „geniusz kobiety” oraz znajomości nauczania Edyty Stein i Karola Wojtyły w tym zakresie; poznaniem opinii badanych na temat powołania i ról kobiety; zidentyfikowaniem czy, według ankietowanych, kobieta/kobiecość są zagrożone

i w kryzysie; zweryfikowaniem, czy i w jakich warunkach ankietowani uważają, że środowisko rodzinne i środowisko szkolne stanowią miejsca odpowiedzialne za wychowanie do kobiecości; poznaniem, skąd badani czerpią wiedzę na temat kobiecości.

Praca ma charakter diagnostyczno – deskryptywny. W podjętych badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego (s. 224), technikę ankiety (s. 225) i badanie dokumentów (podstawy programowej). Narzędziem był kwestionariusz ankiety (s. 226) (osobny dla nauczycieli i uczniów). Zastosowano losowy dobór próby (s. 228) i przeprowadzono badania pilotażowe (s. 230). Badanie ankietowe przeprowadzono wśród nauczycieli (187 osób w tym 142 kobiet i 45 mężczyzn) i uczniów (527 osób w tym 374 osób płci żeńskiej i 153 płci męskiej) szkół ponadgimnazjalnych województwa podkarpackiego w okresie od września 2017 roku do czerwca 2018 roku.

W rozprawie sformułowano (s. 220) problem główny: „W jaki sposób kobiecość stanowi wyzwanie dla współczesnego wychowania?” oraz pięć problemów szczegółowych.

Na stronach 221-223 nakreślono hipotezę główną („Przypuszcza się, że zdecydowana większość badanych (65-78%) posiada wiedzę dotyczącą kobiecości czerpaną z różnych źródeł, potrafi wskazać jego przejawy w życiu rodzinnym i społecznym oraz dostrzega braki na płaszczyźnie szkolnej, jeśli chodzi o rozwój i wychowanie do kobiecości budowanej na mądrości”) oraz pięć hipotez szczegółowych odnoszących się do problemów szczegółowych.

Struktura pracy obejmuje wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie, bibliografię (zawierającą 20 dokumentów i aktów prawnych, 251 publikacji zwartych, 87 artykułów z czasopism, 81 materiałów ze stron internetowych), spis tabel oraz aneks, zawierający kwestionariusze ankiet.

Rozdział pierwszy nosi tytuł „*Usytuowanie kobiecości w perspektywie chrześcijańskiej oraz biologiczno-społeczno-politycznej*” i podzielony jest na siedem części, poruszających kwestie refleksji Świętej Teresy Benedykty od Krzyża i Świętego Jana Pawła II na temat kobiecości jako podstaw warsztatu naukowego, chrześcijańskiej wizji kobiety oraz problematyki płci biologicznej i społeczno-kulturowej.

Drugi rozdział zatytułowany: „*Kwestia kobieca – wczoraj i dziś*”, poświęcony jest kwestii kobiecej w perspektywie historycznej. Trzeci rozdział, pt. „*Wychowanie do kobiecości – wskazania pedagogiczne*”, zawiera omówienie w trzech podrozdziałach zagadnienia wychowania do kobiecości i wskazań pedagogicznych, elementów istotnych w formacji kobiecości, formacji w środowiskach rodzinnym i szkolnym.

Przystępując do oceny zawartych w powyższych rozdziałach teoretycznych podstaw rozprawy i podjętych badań, należy zauważyć, że Doktorantka wykazała znaczną świadomość

współczesnych wyzwań stojących przed wychowaniem do kobiecości jakimi są: rozumienie macierzyństwa, religijność młodzieży, braki w wychowaniu w rodzinie, stawianie akcentu na realizowanie się zawodowe młodzieży, mediatyzację życia, a przede wszystkim promowanie ideologii gender.

Na tym tle niejako, w kontekście wyzwań współczesności, próbuje przybliżyć ideę „geniuszu kobiety” zaczerpniętą z refleksji naukowej Edyty Stein i Karola Wojtyły. Stosuje zamiennie terminy geniusz kobiecy i kobiecość (s. 9) oraz wychowanie i formacja (s. 139). Szkoda, że nie przedstawia wprost modelu (elementów składowych) wypracowanego przez Świętą Teresę Benedyktę od Krzyża oraz Świętego Jana Pawła II. Należy jednak zauważyć, że z części teoretycznej można niejako poskładać tenże model (s. 42, 135, 138) obejmujący jakże istotne elementy: powołanie do miłości i posłuszeństwo Bogu (którego wzorem jest Maryja), obrona życia ludzkiego od poczęcia do naturalnej śmierci, znoszenie cierpienia z godnością, macierzyństwo fizyczne i duchowe: przekazywanie i rozwijanie życia w wymiarach biologicznym, psychiczno-intelektualnym i religijno-duchowym, troska o drugiego człowieka, wierność powołaniu życiowemu, ewangelizowanie świata, budowanie cywilizacji miłości, propagowanie nowego feminizmu.

Godnym zauważenia jest kwestia formacji do kobiecości. Autorka słusznie zauważa, że *„kształtowanie osobowości dziewcząt do fenomenalnej kobiecości jest wyzwaniem wychowawczym, podobnie jak praca z uczniem między innymi uzależnionym, agresywnym, chorym/niepelnosprawnym, czy wybitnie zdolnym”* (s. 232). Jako antidotum na braki w tymże wychowaniu proponuje formację serca kobiety według Edyty Stein (s. 142-152), obejmującą między innymi: wychowanie do wartości, do macierzyństwa, wychowanie moralne i religijne, kształtowanie wrażliwości na drugiego człowieka, wychowanie uczuć i rozumu, formacja do umiejętności ofiarowania miłości etc. Cenna jest uwaga zamieszczona na stronie 342 dysertacji, że *„istotne jest zaznaczenie, że wychowanie do kobiecości należy podejmować w duchu krzewienia pięknej miłości, małżeństwa i macierzyństwa, a nie sensu stricto walki z zagrożeniami”*. Doktorantka umiejętnie dobiera literaturę do analizy wątków geniuszu kobiety, formacji serca i odkrywania duchowego piękna kobiety w myśl nauczania Świętej Teresy Benedyktę od Krzyża oraz Świętego Jana Pawła II.

Kolejnym pozytywem dysertacji jest dowartościowanie środowiska rodzinnego jako fundamentalnego do formowania kobiecości *„delikatnej jak kwiat i silnej jak strumień, który drąży skały”* (s. 339). Podkreślenie fundamentalnego znaczenia, jakie w wychowaniu człowieka zajmuje rodzina oraz subsydiarnej roli szkoły i innych środowisk, jest jak najbardziej zgodne z przyjętym paradygmatem badawczym. Potwierdzają to badania

przeprowadzone w regionie Polski, w którym statystyki i badania (np. Janusza Mariańskiego) wykazują przywiązanie do religii i tradycyjnego modelu rodziny.

Analizując wnikliwie obszerną rozprawę, nie sposób nie zauważyć niedociągnięć, braków i mankamentów. Nie dyskwalifikują one naukowej wartości rozprawy, należy je jednak wymienić:

- brak nazw wydawnictw w przypisach i bibliografii,
- miejscami zbyt potoczny styl (s. 29 „nie byle kto”) i błędy w pisowni, tzw. literówki,
- brak definicji metodologicznych, dotyczących celu, przedmiotu badań,
- nadmiar pytań zamkniętych rozpoczynających się od „czy”,
- nieadekwatne sformułowanie hipotezy głównej wobec głównego problemu,
- zbyt słabo zarysowana problematyka teologii kobiecości czy mariologii,
- nieuwzględnienie ważnej publikacji Karola Wojtyły dotyczącej płci i płciowości („*Mężczyzną i niewiastą stworzył ich*”),
- nie w pełni wykorzystano literaturę naukową do zdefiniowania pojęcia płci, (np. s. 51, 61)
- brak określenia zmiennych i wskaźników.

Wydaje się ponadto, że Autorka borykała się z problemem organizacji materiału teoretycznego. Można było bowiem lepiej ustrukturyzować część teoretyczną, przedstawiając model (według Stein i Wojtyły) geniuszu kobiety i jego elementy, a następnie wskazać odpowiednią do niego pedagogię. Drugi podrozdział pierwszego rozdziału („*Chrześcijańska wizja kobiety*”) oraz rozdział drugi, który w rzeczywistości składa się z jednego podrozdziału (można byłoby pokusić się chociażby o podzielenie materiału ze względu na epoki) są zbyt eklektyczne.

Moją wątpliwość jako recenzenta, budzi także niewspółmierny (wobec właściwego w odniesieniu do myśli Stein i Wojtyły) dobór literatury do podrozdziału trzeciego pierwszego rozdziału. Tematyka płci biologicznej, społeczno-kulturowej czy polityki równości płci z pewnością jest bardzo obszerna. Myślę, dla lepszej precyzji naukowej rozprawy, można byłoby ją całkowicie pominąć, skupiając się na głównym nurcie rozważań i badań - na katolickim modelu „geniuszu kobiety”.

W części empirycznej zauważalny jest niekorzystny, dla jasności metodologicznej efekt braku wyłonienia zmiennych niezależnych (tylko płeć) w analizie danych empirycznych. Analiza badań własnych oparta jest tylko na podstawowych wynikach – brak głębszych odniesień do zróżnicowania płci respondentów czy odniesienia do ich religijności. Daje się zauważyć niedokończone odniesienie do różnic w odpowiedziach udzielonych przez nauczycieli i uczniów.

Doktorantka w podsumowaniu wyników badań zamieszczonych na stronach 332-335 formułuje jednak wiele ważnych i aktualnych wniosków. Wykazuje, że badani mają ogólną wiedzę na temat kobiety, kobiecości i geniuszu kobiety pochodzącą z obserwacji życia rodzinnego, literatury czy Internetu. Dostrzegają znaczenie rodziny i szkoły w formacji do kobiecości. Podkreślają rozwijanie miłości, troskę o drugiego człowieka jako podstawowe zadania, powołanie do małżeństwa i macierzyństwa jako naturalne dla kobiety. Respondenci uważają, że kobiecość jest zagrożona szczególnie poprzez takie zjawiska jak: aborcja, prostytutka, przemoc, uzależnienia, radykalny feminizm, rozpad rodziny. Środowisko rodzinne i szkolne pozostając podstawowym miejscem formacji nie wypełnia jednak do końca swoich zadań.

Autorka nie określiła wprost celu praktyczno-wdrożeniowego i nie zbudowała konkretnego programu wychowania do geniuszu kobiety, który byłby naturalnym uwieńczeniem jej pracy i doskonałą pomocą do wykorzystania chociażby w szkołach katolickich. Doktorantka formułuje jednak wiele cennych i praktycznych wniosków (s. 335-337). Należą do nich m.in.:

- zachęcanie nauczycieli do podejmowania działań ukierunkowanych na duchową formację dziewcząt oraz wypracowywanie u chłopców postawy szacunku dla kobiety,
- wypracowywanie u dziewcząt postawy akceptacji własnej kobiecości, akceptacji siebie jako żony oraz akceptacji macierzyństwa, aż do radosnego przeżywania daru kobiecości,
- angażowanie chłopców do rozwijania ich męskości,
- wychowanie do postawy komplementarności płci,
- propagowanie idei „nowego feminizmu”,
- wiązanie wychowania do kobiecości z formacją chrześcijańską.

Reasumując należy stwierdzić, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pani Magister Justyny Anny Gutki jest oryginalnym rozwiązaniem, istotnego dla współczesnej pedagogiki problemu, postrzegania na gruncie rodziny i edukacji fenomenu kobiecości oraz wychowania do kobiecości. Doktorantka wykazała się znajomością ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie naukowej pedagogika oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowo – badawczej. Zrealizowała założone cele, dobrze dobrała metodę do przedmiotu badań, dokonała kwerend literatury naukowej, związanej z obranym tematem oraz przeprowadziła badania empiryczne zgodnie z naukowymi kanonami.

Uważam, że należy docenić wkład pracy Pani Magister Justyny Anny Gutki w rozwijanie idei „geniuszu kobiety” w pedagogice oraz szczerze pogratulować promotorowi dr hab. prof. UR Edmundowi Stanisławowi Juśko oraz promotorowi pomocniczemu dr

Barbarze Wolny, wyrażając im uznanie i szacunek, za wybór tematu i pomoc w pracy naukowej.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, że przedłożona do recenzji dysertacja spełnia kryteria rozpraw doktorskich zawarte w art. 13.1. Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku.

Z głębokim przekonaniem, pomimo pewnych uwag krytycznych, wnioskuję o przyjęcie rozprawy doktorskiej oraz dopuszczenie Doktorantki Pani Mgr Justyny Anny Gutki do publicznej dyskusji nad rozprawą – obrony dysertacji doktorskiej.

